

# İSTANBUL SURLARI

Prof. O. DAVİES

Bu günkü bildiklerimize göre «Şehir tahkimatı sanatı» nı ilk olarak Milâttan önce IV cü yüz yılda, Yunanlılar ilmiştirmişlerdir. Gerçi adı geçen bu çağdan önce de, kaleler yakın şarkta kuvvetli Avrupada ise toprak ve ahşap malzeme ile yapılmış, daha az kuvvetli idiler. Fakat bu eski kaleler, saldırgan ve koruyucu silâhların anlayışla birleştirilmesi esasından ziyade, o yerin dik katle seçilmesi ve tabii ârizalarından faydalanılması gibi hususata tâbi olmuştur. «Tahkimat», in daha yeni bir tarzını topçuluktaki ilerileyiş sağlamıştır. Milâttan önce VI cü yüzyılda bulduğumuz kuşatma resim ve hikâyelerinde hücum edenlerin şehir surlarına karşı yükselttikleri toprak yığınlarına pek güvendikleri görülmektedir. Fakat Milâttan önce V cü yüz yılının sonunda, bu devrin zayıf surlarının mukavemet edemediği ağır kuşatma makinelerinin, şahmerdan ve mancınıkların kullanıldığına şahit olmaktadır.

Bu yüzden kale müdafileri, sur duvarlarını kuvvetlendirmek zorunda kalmışlardır. Böyle yeni tipte tahkimat, Sicilyanın Syracuse şehrinde Milâttan önce IV cü asrın ilk yarısında yapılmıştı. Sarp yarılarla çevrili bir yaylanın büyük tabii faydalarını insan zekâsının başarıcı kabiliyetiyle birleştirerek, Kıral Dionysios burada, o zamana göre zaptı imkânsız bir şehir kurmuştu. Fakat başka şehirler, Syracuse gibi tabii avantajlara malik olmadıkları için, etraflarını kuvvetli surlarla çevirtmek mecburiyetinde kalmışlardı. Bu gibi kuvvetli surlar üstü yontma, içi döküntü taşlar yerine, muntazam taşlarla yapılmakta idi. Fakat en önemli nokta, sur harp alanına yıkma âletleri getiren düşmana karşı koyma meselesi olmuştur. Bu bakımdan yeni topçu sınıfı, saldırış kadar koruyuşa da elverişli görülmüştü. Topçular, çıkıntılı kulelere tırmanarak bütün sur cephesine hâkim olma imkânını elde edip, düşmanın kendilerine yaklaşmasını imkânsızlaştırmakta idiler.

Cumhuriyet devrinde Roma ordusu tâbiyesi esas itibariie taarruzî olmuştur. Müstahkem ordugâhların kurulması her ne kadar âdet hükmünde idi ise de, bunlar üs sayılırlardı. Roma ordusu açık arazida savaşmağa alıştırmıştı. Romalılar, şahmerdan ve lâğımlar yardımıyla sık sık kaleler kuşatmak mecburiyetinde kalıyorlardı. Roma ordugâhlarına gelince, bunlar muntazam bir dik dörtgen şeklinde idiler. Dört yanlarında birer kapı vardı. Roma müstahkem ordugâhlarının kale bedenleri topraktan yapılır önünde bir hendeği olur ayrıca da yukarı kısımlarında bir kazık bölmesi bulunurdu. Serbest harekâtı kolaylaştırmak maksadiyle, kale bedenlerinin hemen yakınına, inşaat yapılmazdı.

Milâttan sonra I cü yüzyılda, Roma İmparatorluğunun sınırları belli olunca ordugâhlar daha devamlı bir bünye edinme-

ğe başladılar. Ordugâhın kale bedenleri, tuğla veya taştan yapılmış birer duvarla kaplandı. Bunların içine daha dayanıklı binalar yapıldı. Bazan da köşelere, üzerlerine topçuların çıkacakları küçük platformlar yapıldı. Mamafih Roma «sahra tabiyesi» nin esası değişmedi. Yani Roma ordugâhi her ne bahasına olursa olsun, müdafaa edilmesi gereken bir kale değil bir ordunun sahra içinde harekâta geçebileceği bir üs idi. Eğer bu ordugâha bir hücum olursa en iyi dayanma yolu, bunun bir başka kapısından çıkmak ve karşı taarruza geçmek idi; böylelikle, ordugâhtan çıkış yapan bir kuvvet, taarruz edenleri arkadan kuşatabilirdi.

Fakat Milâttan sonra II cü yüz yılda Roma askerliğinin harp kudreti büyük ölçüde gerilemiştir. Bürokratik sistemin dalanıp budaklanması ve bilhassa subayların hizmet yaşlarının uzatılması orduyu gittikçe daha statik bir duruma götürdü. Sınırlarının belli oluşu da Roma ordusunu bir harp kuvvetinden ziyade bir polis-kuvveti seviyesine indirdi, netice olarak da Milâttan sonra II cü yüzyılın sonunda, imparatorluk tehlike karşısında kaldığı zaman da Roma ordusu buna karşı koyabilecek ehliyetinde değildi. Milâttan sonra III cü yüzyıl bir karışıklık devri olmuştur. Yabancı kuvvetler sık sık sınır eyaletlerini, zaman zaman da derinliğine imparatorluğu altüst ederlerdi. Bu da, her hangi bir zaman da gelebilen düşmanlara karşı bütün şehirlerin tahkim edilmelerini zarurileştiriyordu. Roma ordusu zümsiz bir durum içinde yeni ihtiyaçların zoru ile radikal bir değişikliğe uğruyordu. İşte bu değişiklik iki yönde olmuştur. Bir taraftan, tehlike karşısındaki herhangi bir yere sür'atle gönderebilecek pek iyi talim görmüş kıt'alar elverişli yerlerde toplatılmakta, öte taraftan da, daha az talim görmüş, fakat sayıca daha çok garnizon kıtaları, kalelere veya sınır yakınlarındaki yerlere konulmakta idiler. Bu sonuçların vazifesi, asıl sahra ordusu yardımı yetişinceye kadar dayanmaktı.

Bu garnizon kıt'alarının savaş kudreti pek yüksek değildi. Bunlar, ancak kâfi derecede kuvvetli kaleler arkasında, dayanma noktaları idiler. Eğer garnizon kıtaları uzun zaman bir yerde tutulmak zorunda kalırlarsa, buraya sivil ahalinin de oturtulması lüzumu hasıl oluyordu. Böyle bir şehir stratejik bakımdan zayıf görüldüğü zaman da daha elverişli başka bir yere geçiliyordu. Roma İmparatorluğunun son zamanlarındaki kalelerde, kalın massif duvarlar, çıkıntılı kuleler ve pek dayanıklı kapılar bulmaktayız.

Devrin değişen ihtiyaçlarına başka bir işaret de bizzat Roma şehrinin tahkimidir. Roma kudreti bütün İtalyaya ve sonra da tekmiil Akdeniz âlemine yayılaliberi, başkendi bir kale ile sınırlamak lüzumu duyulmamıştı. Onun için surlar harap olmuş

ve Roma şehri plân gözetilmeden öteye beriye genişlemişti. Fakat Milâdın 270 yılında hemen bütün eyaletlerde istilacıların ve çapulcuların görülüşü, imparator Aurelianus'u, Roma şehrini hiç olmazsa âni bir hücumu dayanabilecek bir surla çevirmek zorunda bıraktı. Roma şehrinin ciddi bir kuşatmaya uğrayacağı umulmadığı için, sur tahkimatı hattı, stratejik şartlar düşünülmiyerek şehrin bütün varoşlarını içine almakta idi

Böylece, Büyük Constantin'in kuracağı yeni şehrini, yani İstanbul'u surla çevirmesi tabii idi. Gerçek olarak İstanbul surla çevrilmeli idi, çünkü bu şehir, Romadan daha açık bir yerde ve çok eski zamanlardan beri, korsanlar tarafından talan edilen Karadeniz kıyıları yakınında idi. Fakat şimdi İstanbulda «Constantin suru» nun izlerine rashiymıyoruz. Aşağı yukarı yüzyıl sonra «Theodosios suru» nu yapmak için «Constantin suru» nun bütün malzemesinin yeniden kullanıldığı sanılmaktadır. Constantin şehrinin deniz tarafından tahkim edilip edilmediği de malûmumuz değildir. Bununla beraber tahkimatın yapıldığına korsanlara karşı kolaylıkla kapatılan küçük müstahkem limanlar meydana getirildiğine kuvvetle hükümlenabilir. «Constantin devri deniz suru» nun, daha sonra yapılanlarla aynı yerde oluşu, bu eski surun (kalıntılarının) şimdiki sur hattının içinde saklı olduğu sanısını kuvvetlendiriyor. İlgili makamlar, deniz surlarının etraflıca incelenmesine müsaade etmemişlerdir. Böyle bir tetkik bu deniz suru hattının geçirdiği inşaat devrelerini aydınlatacaktır.

Milâttan sonra 412 yıllarında imparator Theodosios II. İstanbul şehri etrafında, geniş bir sahayı içine alan yeni bir tahkimat hattının yapılmasını emretmiştir. Bu yeni surun asıl maksadı, eski surların dışına taşan mahalleleri içine almak idi. Esasen bu devir, İmparatorluk için istisnaî bir tehlikenin baş göstermiş olduğu bir çağdır. Roma, adı geçen bu çağdan iki yıl önce yağma edilmişti. Balkanlar da yabancı göçmen kavimler tarafından çigneniyordu. Her hangi bir sebeple İstanbul da hücumu uğrayabilirdi. İstanbul mudafaası için pek önemli olan Büyük Çekmece - Çatalca - Terkos hattı «berzah tahkimatı» da henüz o zamanlar mevcut değildi. Bu berzah hattı ise, malûm olduğu «veçhile Theodosios II devrinden ancak elli yıl sonra Anastasius tarafından yaptırılmıştı.

İmparator Theodosios, şehir müdafaa-sını, daha ziyade, tabii arazi şekillerinden faydalanarak kuvvetlendirmek istemişti. Constantin sur hattının hakikî sınırını bilmediğimizden, şehrin büyük kısmındaki hafif yamaçlardan nasıl faydalanmış olduğuna hüküm vermek bizim için mümkün değildir. Mamafih anladığımız bir nokta yarsa, o da Constantin sur hattının ön kıs-

TÜRK ARGÜS  
GALATA, SIGORTA HAN  
TELEFON: 41634

5 Mart 1945  
Gazete : İstanbul (İstanbul)

31. Şebnem, lale yaprağını süsledi  
 32. Lâleye nokta konulması doğru değilsede.  
 33. Güneşin sıcaklığı çiçeklerin çiğini uçurdu.  
 34. Halbuki şükûfe noktalarını koymakla meşgul.

İşte, göz alıcı renkler ve garip şekillerle süslü şark halılarına benzeyen bir tabiat manzarası!

Bu halı hangi mandelerle, nasıl, ne düşünülerek yapılmıştır?

Yapıdan önce unsurları kavrayalım; çünkü burada dışarıda görülen bir perspektif değil, bir unsur saçılması karşındayız.

Fuzulî, manzarasını tabiatın alınma şu unsurlarla dokuyor: 1 — Çiçekler: gül, süsen, şakayık, menekşe, gonca, yasemin, lâle, reyhan.. 2 — Kuşlar: Bülbül, bülbül yavrusu, kumru 3 — Sular: Yalnız şebnem 4 — Görünmeyen unsur: Hava; gayet az duyuluyor.

Fakat bunlar, gerçek baharda görülen tabiata bakarak ne kadar az! Hani dağlar, denizler, göller; ormanlar, kırlar; sabah ve akşam vakıtları; evler; hani insanlar; insanların bu dekor içinde sevinç veya keder duyguları yahut düşünceleri? Şâir bunları hiç görmemiş, aklına getirmemiş gibi. Seçtiği unsurlar minnacık şeyler... Minnacık! Bu bize eski minyatürü yahut halılar üzerine sabırla işlenmiş binbir teferruatı hatırlatıyor. Bir hikâyeye, usta bir şark hattatının bir pirinç tanesi üzerine bütün Fatıha suresini sığdırdığını anlatır. Teferruat üzerinde yıllarca göz nuru dökmek, galiba, şarkın belli karakterlerinden biriydi. *Bütüne* pek önem verilirdi. İlimde de aynı düşünüş durumuna rastlanabilir. Hadis ve şeriat ilimlerinde şark âlemi kılı yarar görünür. Günlük hayat meselelerinde de böyleydi. Eski bir Lonca töresi okumuştum. Bir aşçının müşterisine hangi hacimde, hangi maddelerden yapılmış bir çorba vereceğini ve bunun için kaç akçe alınacağını teferruatına kadar yazıyor ve aksi şekilde hareket edenlerin yiyecekleri sopa sayısını riya-zânî olarak gösteriyordu. İnce ve dolaşık merâsimler de aynı düşünüş tarzının başka bir görünüşü sayılmaz mı? Duygu alanına da bu teferruatçılık girdiği anlaşılıyor. Fuzulî gibi başka divan şâirleri de böyle minnacık teferruat üzerinde uğraşmaktan zevk duyarlar. Gazellerdeki kadın portrelerine dikkat ederseniz, onlarda da umumiyetle bu teferruatı sayma, dökme, onları ayrı ayrı işleme tarzına rastlarsınız; divan şâiri, kaş, gözü, saç, çene, dudakları ayrı ayrı ele alır; çehreyi vermez.

Bugün böyle değiliz. Düşünce ve gözlerimiz daha büyük unsurlara ve bütüne çevrilmiştir. Divan edebiyatından çıkiverince karşımıza tabiat konusu alanında çıkıveren Hâmid'in "kürsi-i istiğrak",ını hatırlayınız. Şâir orada daha geniş, daha bütünü kavramak için bir kaya üstüne çıkmıştır. Etrafında, kocaman unsurlar, dağlar, denizler, ormanlar nehirler vardır.

Daha önemlisi Hâmid'in çizdiği bu manzaraya görünmeyen şeyler duygular

ve düşünceler de karışmıştır. Hattâ burada bir perspektif de görülür. Fuzulî ise taibat manzarasına kendi duygu ve düşüncesini hiç karıştırmadığı gibi, onları dış dünyanın üç budu içine de yerleştirmez. Ondan ayrı, mücerret bir tabiat âlemi kurar. Bu bir oyundur? Dış dünyaya ait hiçbir zaruret görünmez. Şimdi bu oyunu olduğu gibi kabul edelim ve unsurları ile nasıl oynadığını görelim:

*Mütemadi bir değiştirme ve başka bir şekle koyma* Gül bahçesi yüzü duvaklı bir gelin oluyor. Bahar, gül bahçesine elbiseler giydiren bir terzi şekline giriyor. Gül bir kere daha değişerek padişah kılığına bürünüyor. Bundan sonra demin bahar manzarası sandığımız tabiat birden bir saray merasimi oluveriyor. Tıpkı masalarda olduğu gibi! Bu benzerlik çok düşünülmeğe değer. Gerçekten şark masalarında, viranede uyuyan bir dilenci kendini Hind saraylarında padişah olmuş bulurdu. Halı uçar; dağlar açılır; insanlar kuş olabilirlerdi. Deniz, alev haline gelirdi. "Hayat ve varlık bir rüyadan ibarettir; Tanrı isterse onu bir anda yok eder,; şarkın dünya görüşü bu cümle ile hülâsa olunabilirdi. Herşey rüyadan ibaret olunca; bu dünyada herşey, rüyadaki gibi değişiverince, neden çiçekler kendi aralarında bir saray oyunu oynamasınlar? Hem bu oyunu oynamak için herşey elverişli. Yeni bitmiş otlar kıvrım kıvrım Arab harflerine benzemiyor mu? Servinin gölgesi tuğraya benzemez mi? Gelin güle, gül de geline benzer. Bu oyuna neşeyle devam ediyor. Bahar (az evvel terzi idi) gül bahçesinin içinde bir içki meclisi kuruyor. Bülbüller türlü "makam, dan nağmeler söylüyorlar. Bu arada küçük, sevimli faciâlar da olmuyor değil. Meselâ şakayık alını yerli öpmekten yaralanıyor; menekşenin boyu tevazuundan iki kat oluyor. Daha güzel bir faciâ: Gonca bu bayramı seyretmek için çekingen bir surette yeşil baş örtüsünü (yapraklarını) aralıyor. Fakat çapkın ve yaramaz şebnem onun başına taşlar fırlatıyor. Gül durmadan şekil değiştirmektedir. Şimdi de Hazreti Yusuf şekline girdi. Terzi, saki olan bahar şimdi esir satarak karşılığında baharat alan bir şark taciridir. Yusufu (gülü) kırın ortasında satıyor. Lâle, Zeliha şeklinde görünerek ona ağırınca kıymetli taş ve misk veriyor, Şimdi tabiat *tamamile masal haline gelmiştir*. Sonra birden bir mahalle mektebine giriyor. Ders Arap harfleridir. Şebnem bir hata işliyor. Lâlenin üzerine bir nokta konuyor. Halbuki Arap harflerile lâlenin üzerinde nokta yoktur. Şükûfe daha dikkatli; kendi adını yazıyor. Arapça Ş harfinin üzerinde üç, F nin üzerinde bir nokta vardır. O bu noktalardan bir tanesini bile unutmuyor. Bir yanda rüzgâr bülbüllere şarkı dersi vermektedir. İl. ilh..

Fuzulînin muhyelesi dış dünyanın unsurlarını bir büyücü gibidurmadan değiştiriyor. Fakat görüldüğü üzere

bunda bir gaye, bir sıra, bir tertip ve terkip yok. Bu dağınık unsurları bir arada tutan sadece vezin ve kafiyedir. Burada şiir tesadüflerin idare ettiği bir oyuna benziyor. İnsanın birden "ne muhayyele!", diyeceği geliyor. Fakat...

Fakat, oyuna daha dikkatle, ustanın elini gözetliyerek bir kere daha bakalım:

Başta, güller neye gelin oldular? Çünkü gelinin de, gülün de yüzü güzel surette kırmızıydılar: *Renk benzeyiş!* Gelinin de gülün de yüzü örtülüdür. İkisinin de yüzü açılır: *Şekil benzeyiş!* Menekşenin boyu gerçekten tevazuundan mı iki kat oldu? Şüphesiz sapının ince başının ağır olmasından. Şâir bu *Şekli* hususiyeti *Ruhî* bir plâna naklediyor. Şebnemler niye goncanın başına cefa taşı yağdırdılar? Çünkü şebnem, kendi cismine göre küçük bir taş benzer. *Renk ve şekil benzerliği!* İşte ustanın bu büyü aleti.. Buradaki bütün imajlara bunu tatbik edebilirsiniz. Bu mekanizma öyle gizli bir tarzda kullanılıyor ve neticesile bizi öyle şaşırtıyor ki birden bu karagöz değneklerini görüyoruz.

Hani ilham? Hani san'atkârı harekete getiren, tabii, ruhî, ilâhî kudretler? Bunlar Avrupalı mevhumlardı. Türk edebiyatına da tanzimattan sonra girmişlerdir. Tevfik Fikretin Peri-i şîri garbın "Muse,,sinden alınmadır. Divan şâiri "Tab'im,, deyince de buna pek kulak asmayınız. Onun ilhamı da, tabii, ruhî.. kuvvetleri de mazmunların ve kelimelerin içinde gizlidir.

Kelimeler.. Fransız şâiri Mallarmée'de şiir için böyle bir doktrin kurmuştu. Kendisinde büyük düşünceler, derin duygular bulunduğu haldе bir türlü şiir yazamayan ressam dostuna "şiir düşünce ve duygularla değil, kelimelerle yazılır,, demişti. Fuzulî de böyle diyebilirdi. Fakat Mallarmée kelimelerle hür bir şekilde oynamaktan bahsediyordu. O bir klişe düşmanı idi. Halbuki divan şâiri umumiyetle klişecidir. O yüz kere kullanılmış klişeyi bir daha kullanmaktan korkmaz. Divan edebiyatını yıkan sebeplerden biri belki budur. Ama şu da unutulmamalıdır ki aynı şey, asırlarca, yüzlerce insan tarafından kullanıla kullanıla bu konu üzerinde bir tek şâirin hür bir şekilde hiç bir zaman erişemeyeceği bazı mükemmel eserler doğar. Divan edebiyatı şah-eser mısralarını klişecilik sistemine borçludur denilebilir.

#### GÜZELDİ

*Gönülde saadet, dallarda arzu  
 Taşarken güzeldi, baharda hasret  
 Sedef rüyalara dalmadan kuşlar  
 Güzeldi, şiirde renk ve kâinat...*

*Güzeldi rüyadan uyanan zambak  
 Gümüş gölgelerde aşarken her an,  
 Güzeldi yıldızlar, her şeyden uzak  
 Bulutlara ışık saçarken zaman...*

Hüseyin YAĞCI

minin bazı yerlerinde iniş yerine yokuş bulunduğuy keyfiyettir ki, böyle bir durumdan, toplara sahip bir düşman faydalanabilirdi. Halbuki Theodosios sur hattı, mümkün olduğu kadar tabii ârizalardan faydalanmışdı, bilhassa güney kısmında bunlar çok önemli idi.

"Theodosios sur hattı,, aynı zamanda bazı eski yapıları birleştirmek için çekilmişti. Kanaatime göre "Yıldızlı kapı,, bunlardan biri olsa gerektir. Plânda, şehir sahasının bir noktaya kadar uzatıldığı fark edilir, eğer sur hattı takriben "Belgrad Kapısı,,ndan bu günkü "İmrahor Camiine,, kadar çekilmiş olsaydı, müdafaa edilecek sur uzunluğu daha az olur ve aynı zamanda şehrin büyük bir sahası da kaybedilmiş olmazdı. Gene kanaatime göre, "Yıldızlı Kapı,, rakiplerine karşı kazandığı zaferleri hatırlatmak için, Theodosios I, tarafından yaptırılmış bir "zafer takı,, idi. Bu muhteşem yapı, surun diğer kısımlarından çok daha farklı olarak yaptırılmıştı. Binaenaleyh, "Yıldızlı Kapı,,nın, V ci asrın aşağı ve fakirlik devrinden ziyade IV cü asrın nispeten zengin devresine ait olduğu tahmin edilebilir. Bundan başka bu kapıyı süsleyen kitabe, daha tabii olarak, Theodosios II ninkinden ziyade Theodosios I in yaptıklarını anlatır. Kitabenin metni şudur: "Theodosios bu yeri, gâsibin ölümünden sonra süsledi. Kendisi, altınla bu kapıyı inşa eden bir altın devri getirmiştir". İşte bu kitabeden ötürü Avrupalıların kullandıkları "Altın - Kapı,, adı çıkmıştır. (Türkçede: Yıldızlı Kapı adı kullanılmaktadır). Sonraki tarihlerde bu yapı çok değişiklik geçirdi. Büyük kapılar pek emin görülmiyerek daraltılıp, kısmen kapatıldılar. İstanbulun Türkler tarafından zaptından sonra da bütün kapı, Yedikule Hisarı'nın cephesini kurmak için değiştirildi, bununla beraber, bu eski yapının esas plân ve şekli bugüne kadar kendisini muhafaza etmiştir.

Kara surları çevresinin kuzey nihayetinde "Theodosios surunun,, daha eski bir tahkimat sistemi olduğu iddia edilir. Bu gün "Theodosios suru'nun muntazam hattı "Tekfur Sarayı,, diye tanıdığımız binada nihayet bulmaktadır. "Tekfur Sarayı,, hiç şüphesiz Theodosios devri kadar eski değildir. Sur, bundan sonra pek kıvrımlı bir ilerleyişle aşağıya, Halice doğru iner. Yalnız surun burada görülen büyük bir kısmının XII ci asırdan önce yapılmadığını biliyoruz. Esasen bu mıntakanın eski topografyasının rekonstrüksiyonunu yapmak pek güçtür ve güçlük, temellerinin sur hattından ayrılabilmesi kolay olmıyan Blakerne Sarayı tarafından örtüldüğü için artmaktadır. XII ci yüzyılda, sur uzunluğunun Sarayı genişletme arzusundan çıkmış olması da ayrıca muhtemeldir. Bir faraziyeğe göre, bu havalı «Theodosios suru» yapılmadan önce - hiç olmazsa kısmen - çevirili idi. Theodosios suru da bu daha eski tahkimattan faydalanmış idi. Burada, bütün teferrüatıyla bu nazariyeyi tenkit etmek, yerinde olmayacaktır, şunu da ilâve edeyim ki, bu meselenin doğurduğu güçlük, - kabul edilip edilmeyeceğine dair - beni şahsen şüphelendirmesinden ileri gelmektedir.

Theodosios kara surları, hiç şüphesiz o devrin en son tahkimat tekniği nazariyelerine göre inşa edilmişlerdir. Surun muayyen yerlerinden kulelerin çıkıntılı bir surette yükselmesi, ondan önce de uzun zamandan beri malûm idi ve iki cenahı kuleli massif kapılar ancak, bir yıl evvel Honorios tarafından yeniden modelleştirilerek inşa edilmiş olan Roma kapılarından alınabilirdi. Fakat bu günkü malûmatımıza göre, İstanbul surları, ilk defa olarak "çift duvar" kullanılan surlardır. Bu gün gördüğümüz İstanbul surları yer yer kuleli dış duvar ve bir de hendek olmak üzere üçlü bir sistemdir. Surun bir parçasına bakıldığında zaman, Theodosios'tan bir kaç asır sonra yaptırılmış olan hendeği hesaba katmamamız ve surun iki hattını düşünmemiz lâzımdır. İç sur, dış sur kulelerinden daha yüksektir, iç surun kuleleri ise etrafı çevrilen yere göre, daha çok yüksek idiler. Bu devirdeki patlayıcı maddelerin yıkma kudretini eyice bilmemekle beraber en iyi top menzili dahi kısa idi. Surlara veya kulelere müdafilerin çıkaracakları karşı koyma makineleri, en becerikli düşmanın hücumunu önliyecek bir durumda bulunuyordu. İmparatorluğa hücum eden kavimler de iyi top yapabilecek kabiliyette olmadıklarından, İstanbul surları hemen hemen zaptolunmaz bir şey idiler.

Daha sonraki tarihlerde hendeğin yapılsile müstahkem mevkiin genişliği artırıldı, bu sur hendeğinin her zaman, yahut ara sıra su ile dolu olup olmadığı münakaşa mevzundur. Hendek duvarlarına uymayan uzunlukta kısımlara bölünmüştü. Bu bölmeler belki büyük hendeğin ayrı ayrı yerlerindeki suyu tutmak ve yokuş aşağı akmasına mani olmak için yapılmıştır. Mamaifh hendek su ile dolu olsa da olma-

sa da, ayrıca faydalı bir engel temin eylemekte idi. Hendek boş olduğu takdirde, şehir tarafındaki 12 metre kadar yüksek olan duvarının, dış sura yapılacak olan hücumdan önce hesaba katılması icap ediyordu Uzun menzilli top kullanmış olan Türklerin hücumuna kadar İstanbulun bu üçlü sur sistemini devirmek mümkün olamamıştı.

"İç sur,, 5 metre kalınlığında massif bir harç ve döküntü taşlarla doldurulmuş cephesi de muntazam ufak taşlarla kaplanmıştı. Duvarın iç kısmı, bir çok yerlerinde, hala aslında olduğu gibi görülmektedir. Fakat cephe taşları düşmüş ve kolayca ayırt edilebilen daha kaba işçilikte taşlarla örülmüştür. Theodosios devri işçiliğinin hususiliği; bilhassa iç surla onun kulelerinde görülen ve duvarı içinden sım sıkı tutmağa yarayan ince tuğla tabakaların mevcud oluşudur. Bu tuğla tabakasını oraya koymaktan maksat, sağlamlık olduğu kadar süs de olabilir. Kırmızı tuğla sırasile soluk sarı renkteki taş cephe rengi arasındaki tezdad, her halde göze çok güzel görünüyordu. Bu tuğla tabakaları vasıtası ile sonradan yapılan tamirleri asıl Theodosios işçiliğinden ayırd etmek mümkündür. Meselâ bir tamirde, bir tuğla tabakasında 5 tuğla yerine 4, veya 6 tuğla kullanılmış olması yahut ta bu tuğlaların birbirinden pek aralıklı olarak yerleştirilmeleri, Theodosios devri inşa tarzı ile farkı belirtir.

"İç - sur,, un üzerinde, mazgallarla korunan geniş bir "dolaşma - yeri,, vardı. Bu dolaşma yerine, muntazam aralıklarla iç - surun şehre bakan kısmında (kalıntıları bu güne kadar ulaşabilmiş) merdivenler yükselmekte idi, bu merdivenler normal olarak bir seri kemer üzerine yapılmışlardı.

[Devamı var]

## Parti şiir müsabakası için

Hazırlanıyor musunuz ?

Cumhuriyet Halk Partisi san'at mükâfatını bu yıl en güzel şiire verecek. Genç arkadaşlarımıza bu işe cesaretle girebileceklerini söylemek istiyoruz. «İstanbul»da, çalışırlarsa, böyle bir müsabakayı kazanabileceklerini umduğumuz bazı yepyeni kabiliyetler tanıdık. Herhangi bir şiir müsabakasını kazanmak için bizce başlıca şart; orijinal, güzel ve mükemmel olmaktır.

Yaptığımız küçük tenkitlerde arkadaşlarımıza bir formül vermekten ısrarla sakındık. Klişeye, mekanik'e bin bir kere tekrar edilmiş düşmemeyi sağladık: Duyguda, düşüncede, üslûpta yenilik, daha doğrusu; kendine görelilik, istediğimiz hep bu oldu.

— Ne Divan edebiyatı, ne halk edebiyatı, ne yeni Türk edebiyatı, ne garp edebiyatı sizi kendi kendiniz olmaktan alıkoymalı, büyük örnekler tanıma, sizi basit ve kolay başarılarından kurtarmalı fakat kendisine de köle yapmamalıdır, dedik.

Şiir san'atında dil ve şekil, duyguyu düşünceyi imaj ve musiki haline koyuş, aksamayan ve güzel bir bütün yapış şüphe yok ki güç bir işdir. Fakat bu, bilhassa uğraşma ve devamlı çalışma ile başarılan güç bir işdir. Uğraşma ve çalışma olmazsa kalem hemen belenmişe, hatırda kalana, önceden yapılmışa gidiverir

Bu prensiplere göre şimdiden çalışmağa başlayınız. Bir dolap beygiri gibi size gözleri kapalı bakanların hakkınızdaki hükümleri ne olursa olsun, biz sizin bu müsabakayı kazanmanızı yalnız istiyor değil umuyoruz da.

Çalışmağa başlayınız, bizden çalışmalarınızı kolaylaştıracak her türlü yardımı isteyebilirsiniz.

İstanbul

Yeni kalemler :

**GELSEN**

Eteklerinde serin yıldızlar  
Gözlerinde yumuşak bir aydınlık..  
Uzaklardan, ta uzaklardan  
Bir gün gelsen!

Sarhoş bir kadın gülüşü gibi  
Suları ürperterek,  
Saçlarında hırçın rüzgârlarla  
Bir gün uzaklardan gelsen!

Dudaklarında filizlenen tılsımlı şarkıyı  
Yağmurlu bir akşam loşluğunda  
bırakarak;

Ve ıslak adımlarına inen  
Sarmaş dolaş bulutlarla gelsen!

Nezih CANSEL

**ÇOCUKLUK VE BÜYÜYÜŞ**

Yapayalnız kaldım hayatta;  
Meğer  
Ne iyiymiş küçükken günler...  
Mendilim vardı cebimde  
Biraz da para,  
Babaminkinden bozma ucuz pantolona  
Fit idim bir eskici gibi.

Fakat şimdi ne mendil var  
Ne para ne o pantolon,  
Büyüdüm memur oldum;  
Her ay  
Mesken bedelli bir maaş  
Alırım zehir muhasebesinden.

E. C.

**GÜZELLİK**

Ne munis bir renk alır hislerimizle gece!  
Günün hatırasını dağıtan yeşil rüzgâr  
Tatlı gibi bir hayat verir tabiata gizlice...

Şekillenir bulutlar hülyalı bakışında  
Bir genç kadına benzer akşamların havası  
İçler titrer saçının o nefis akışında!..

Büyüler dudağına uzaktan dokunanı!  
Narin eli başların duygularını okşar,  
Sabah serinlendirir ateşinden yananı...

Çizgilerle gülümser san'atın bir zirvesi,  
«Güzelliğe» can verir gözlerdeki te-  
bessüm,  
Ve birleşen kalplerde o aşkın ince sesi!

İnce ince kıvrılır renkli şeritler gibi,  
«Zaman» hissin çeşitli meyvalarını ta-  
şır,  
Duygulara kol açar ağaçlıkların dibi...

Tanrım! Tabiattaki bu gizli kuvvet ne-  
dir?  
İnandım ki «güzellik» hislerin doğu-  
şunda  
Gizli gizli renk alan o ışıklı yerdedir!...

Nimet UZCAN

**DİLEK**

Oluğuna güneş sinmiş çeşmelerden  
Kanasıya içebilsek su...  
Ağaçların aşka vardıkları gecelerde  
Mehtap Toplasak pencereler dolusu.

Kuş kanatlarından aldığımız mevsimi  
Kuş kanatlarında uğurlasak;  
Ve harcasak, gök, toprak korkulu  
hâtıraları  
Zaman zaman dalarak...

Adnan BULAK

**ÇOCUKLUĞUMDA KIŞ**

Leylek yuvalı evimizin  
Camları kâğıtlandığı günler:  
Lahan, biber turşucusu geçirdi  
akşam üstü

Soba dibinde ders çalışdım,  
Bozacının sesi duyuluncaya kadar.  
Ninemin yüzüne vururda soba ışığı,  
Kül içinde kestane pişirirdi.  
Kar yağınca kayardım  
Kadifeli kızığımla.  
Kimseyi düşünmezdim  
Kendimi bile.  
Mektebe giderdim  
Eve gelirdim.

Turgut PURA

**HİCRET**

Bir muz olgunluğa var bahçelerde  
Eski bir şarkıyı fısıldar yağmur  
Yollarına devam eder bulutlar  
Ve ağaçlar yerinden daima memnun.  
Sebepsiz açmaz yelkenlerini gemi,  
Munis bir yakınlık gösterir sema  
Tanrı misafirine açık durur kapılar  
Ve başlar hicreti kırlangıçların...

Ziya Salim TALAY

**SAKSILAR**

Bir gece yarısı yağmurdan evvel  
Dağınık bulutlar iner omuzlarıma  
Halâ yorgunluk akar bahçelerden  
Buz tutar çiçekler saksılarında

Bir kar aydınlığına açılır  
Avuç avuç taşıdığım sabahlar  
Kavun tarlalarından  
Çimen kokulu bostan dolaplarından  
Gıcırdayan mevsimler boya kar

Ö. Edip CANSEVER

**TELAŞ**

Ruhta sebepsiz bir hazırlık.  
Adımlarım mesafelere haram...  
Uzak ve yakın iç içe..  
Acaba nereye tırmansam!..

Mustafa HEPDERİN

Nesir :

**O'NA VERDİKLERİM**

Sevgili, «İsteseydim bana ne verirdin?»  
diye soruyorsun.

Bak dinle sana ; gözyaşlarımı, gözlük-  
lerimi, saçlarımı, kitaplarımı, ve en  
kıymetli şeyimi. küçük fino köpeğimi  
verirdim.

Dudak büktün ve,  
«Ben gözyaşlarımı ne yapayım?» dedin.  
Gözyaşlarım sana çok lâzımdır, onların  
toplandığı ufak birikintide kendini sey-  
reder ve saçlarını tararsın.

«Ya gözlüklerini?»  
Kızdığın zaman onları saklarsın. göz-  
lüksüz seni göremem ve te  
vermen için yalvarırım, işti  
çok aradığın şey.

«Benim saçlarım çok güzel, s  
ni ne yapayım?»

Onları alırsın çocuklaşırım  
alay edersin, her fırsatta gözi  
«Hepsi kabul, fakat ben hiç  
miyorum.»

Söyle sevgili, en kıymetliler  
verdim başka neyimi isterse.  
«Senin kalbini istiyorum, on  
çimdik didikliyeceğim.

Çok yaşayasın sevgili kız, se  
çoktan harap ettin bitirdin,  
Doğa

**GECELER GİBİSİN**

Geceler gibisin  
Büyük yapraklar kadar uyku  
Dal dal sürünür gözlerine,  
Uykular iner iner gözlerine  
Bakışlarında bir ay tutulması  
Bakışlarında açılmış bir gece  
Bakışlarında geceler..  
Şimal saçlı kızım  
Nişanlı geceler gibisin  
Geceler geceler gibisin..

Turhan GÜRKAN

**SABAH OLUYOR**

En mesut zamanını yaşadık bir gecenin,  
Akşamın hatırası gittikçe kayboluyor.  
Hafif bir aydınlık eğilmiş üstümüze,  
Sabah oluyor...

Gökyüzü istediğimiz gibi güzel.  
Bu sabah renkler davetli bahçemize;  
Balkonda çocuklar emekliyor,  
Kimbilir kimler gelecek evimize?

Necati KÂHYAOĞLU

**BİR GÜN**

Bulutlara beraber gitsen  
Ben de, özlediğim ülkeye.  
Annemin gözlerinde buğu  
Yolumu beklediği bir gün  
Sevgilimin pencerede olduğu,  
En güzel zamanında göğün.  
Bulutlarla beraber gitsen  
Be de, özlediğim ülkeye...

Ertem Horzen

**Boğaziçi Üniversitesi**

**Arşiv ve Dokümantasyon Merkezi**

**Kişisel Arşivlerde İstanbul'da Bilim, Kültür ve Eğitim Tarihi**

**Aziz Ogan Koleksiyonu**



**OGNIST0400203**